

ИГОР РОСОХОВАТСКИ УЧИТЕЛ

Част 0 от „Сихоми“

Превод от руски: Наталия Дюлгерова, 1982

chitanka.info

— Махни се глупак!

— И какъв още?

Чуха се два удара. Плач. Писък.

— Знаеш ли какъв си?

— Кажи, кажи, де! Какво, страх ли те е? Кажи, пъзло! Хайде, говори!

Тичайки, съборих кристалната ваза, която красиво зазвъня и заехтя из цялата стая.

— Казвай какъв съм! Гърбав? Сакат?!

Град от удари се сипеха върху някого.

Аз знаех не само тяхната сила и заряд от злоба, знаех и от какво трябваше да се страхувам. Бутнах купчинката книги и още нещо, което ми пречеше да стигна до Вратата, блъснах я с рамо и мълчаливо се хвърлих към момчето. Видях тесния гръб и дългите здрави ръце...

Не можех да го удържа и затова го стиснах така, че то започна да се задушавя. Едва тогава побойникът усети моето присъствие и изхриптя:

— Пуснете ме...

Аз мълчах, като продължавах да го стискам. Струваше ми се, че държа зверче. Стигаше само за миг да го отпусна — и то отново би се хвърлило върху жертвата си. Не можех да откъсна поглед от окървавеното лице на момичето, което момчето бе удряло.

— Пусни ме...

Неговото тяло омекна, почти увисна в моите ръце и въпреки волята си разхлабих хватката, като го обърнах с лице към себе си, гледайки го в упоритите, сухи и безцветни очи.

— Момиче? Ти си посмял да биеш момиче? Момиче, което е два пъти по-малко от тебе?!

Не можех да намеря нужните думи. Яростта кипеше в мен, търсейки отдушник и няколко пъти силно го разтърсих, докато се овладях. То стоеше полузадушено, но не и укротено.

— Нека да не ме дразни. Иначе ще и покажа... Какъв съм... сака...

Аз не започнах да му обяснявам, че момичето не го е наричало нито гърбав, нито сакат, че всичко това той сам си го е измислил, че сам се е наричал така. Всякакви обяснения биха били излишни — в това вече неведнъж се бях убеждавал. Него го бяха преместили в моята

група, повериха ми го като на най-сдържания от възпитателите и за някакви си три месеца то ме „превъзпита“ — превърна ме в неврастеник.

Отначало още се държах, казвах си: Не е виновно, саката е. Бяха го съсипали от операции в клиниките, като се опитваха да му оправят белите дробове, сърцето, гръбначния стълб. Жлезите... То се бе родило паралитик — последното звено от веригата на дядо-аллкохолик и слабоумен баща, който сякаш на шега му бе дал името на библейския красавец — Йосиф. Извадиха го от оковите на паралича, има надежда, че ще се удаде и в бъдеще, след още няколко операции, да оправят и гърба му. Но как да се оправи неговата тъпота? Неговата дива злоба и към възрастни, и към деца? Аз пробвах да го привлека в своя кръжок по рисуване и моделиране, но даже и безмълвните образи на хора предизвикваха у него припадъци на ярост, и той в мое отсъствие нарочно повреждаше платната, разбиваше гипсовите фигури. Само животните не будеха у него злоба. Като забелязах това, аз му възложих да се грижи за зайците, но един от тях той веднага опече на огъня. На моите нравоучения — забил поглед в земята, той, облизвайки се, отговори: „Вкусно е“.

И даже след това аз все още се надявах на нещо: толкова голяма беше моята самоувереност. Не исках да се предавам. Да си призная, че тук бяха нужни нечовешки нерви и търпение. Макар и само затова — към дългия списък на жертвите му да не се прибави още и полуделият му възпитател.

— Тръгвай! — изкряхах му, дърпайки го за ръката.

Вмъкнах Йосиф в кабинета на директора. Изражението на лицето ми е било достатъчно красноречиво, защото директорът сведе глава.

— В специалното! — изревах аз. — Измивам си ръцете!

— Да, да, добре, моля ви, само се успокойте — директорът ми подаде чаша с вода, която изпих на един дъх.

Възпитаникът, гледайки ни с откровено любопитство, малко се обезкуражи. Лицето му, което само злобата оживяваше, стана тъпо и жалко.

Тази нощ не ми беше до сън. Унижение, досада и съмнения не ми даваха покой. Възглавницата ми пареше и аз я преобръщах. В края на краищата започнах да виждам в тъмното и открих, че автоматичната ми писалка, която безуспешно търсех вече три дни, се търкала под креслото и блести там като тайнствено око.

Разбрах, че никакви усилия не ще ми помогнат да заспя и намятайки халата си, рязко натиснах превключвателя. Отидох в своята работилница. Гипсовите модели подозрително се бяха вперили в мен с пустите си очни кухини, разноцветни лица ме гледаха от платната. Тук имаше стотици скици, стотици лица и изражения, уловени на хартия, на платно, налепени от глина; пластмасови, издялани от камък. Така аз пробвах да създам облик на учител, в когото децата биха повярвали от пръв поглед.

Но моят се получаваше или уродлив, или много красив, което в края на краищата не е толкова чудно. Понякога ми се струваше, че най-после късчето чудо е готово: този нос на картината е неговият, това чело е неговото. Но щом само ги съединях в портрет, моите надежди рухваха. Казвах си: не бъди магаре, ти си си поставил задача по силите само на голям майстор... Не помагаше... Тогава започвах да хитрувам: Бедничкият ми, как не разбираш, че задачата е въобще изпълнима. Такъв образ не може да има. Но тъй като хитрувах сам със себе си, то веднага си отговарях: той се появява във въображението ми. Защо да не мога да го пренеса на материала?

Гледах на последната си скица, още вчера ми се струваше почти удачна: част от лицето, устните и брадичката... но днес не можех да не се запитам: а Йосиф би ли повярвал на тези устни?

Зората дойде като спасение. Обличайки се, твърдо си казах, че вчера постъпих правилно, че всъщност не можех да постъпя другояче, че нито един човек не можеше да изтрае Йосиф. Но вървейки по тясната пътечка през градината към зданието на канцеларията, все пак съжалявах „гнузното“ момче. Аз знаех, че в специалното нямаше да бъде зле за Йосиф. Просто той над никого нямаше да може да издевателствува. Там няма непослушни деца, по-точно — там те стават послушни. Йосиф ще попадне при възпитател, когото той не ще може да подлуди. Срещу него ще бъдат нечовешки нерви и нечовешко търпение. Та нали неговият възпитател ще бъде същество с осем или девет сигнални системи, с органи на Висшия Контрол.

Никога не съм принадлежал към тези, които са ненавиждали или са се боели от сихомите, тези свръххора, създадени в лаборатории. Виждал съм ги — не само по телевизора — великани и гении — с „прекрасни, волеви, изразителни лица на герои“, както писаха във вестниците. Твърде прекрасни, твърде волеви, твърде изразителни!

Над тях се е трудила цялата планета, всички ние: физиолози и химици, генетици и лекари, математици и инженери, най-добрите художници и скулптори, създали формите на носа, устните, скулите, веждите, челата, раменете... Природата никога не се е старала така за нас. Какво пък, така и трябва да бъде. Нека сега сихомите се отблагодарят на своите създатели, нека се потрудят за нас. Те могат даже да ни лекуват и оперират — тяхната колосална памет, тяхната бързина на мислене и реакция, техните точни и могъщи ръце ще направят това най-добре.

Но да им поверим възпитанието на нашите деца? На тези — най-трудните, лесно ранимите, сакатите?... Да, сихомът може, както и всеки човек, да прочете „Слепият музикант“. Той може да се ужаси от страданията на нещастния Квазимодо. Но както и всеки човек, ще прочете, ще се ужаси, ще се разчувствува и... ще забрави. Чуждата рана си остава чужда, чуждата болка — чужда. Така е даже и с обикновените смъртни, които лесно могат да се поставят на мястото на сакатия. А сихомът? Същество, което безболезнено настройва и пренастройва своя организъм? Та нали това е главното качество, което сме дали на сихома, за разлика от майката-природа, която ни е лишила от него. И точно то няма да им позволи да почувствуват цялата сила на човешката безизходица.

Йосиф и директорът вече ме чакаха, но не на площадката за излитане, а в кабинета. Аз се стараех да не гледам очите на директора, които питаха: „...Нима ние сами не ще се справим с него?“

Директорът промърмори изпитателно:

— Е, какво пък, драги, щом сте решили окончателно...

— Окончателно — отрязвах аз.

Той натисна бутона за повикване на гравиплана...

Тръгнахме към площадката за излитане. Йосиф изхлипа и нещо жално измърмори. Но след като разбра, че връщане няма да има, мърморенето престана да бъде жално. Различих неговата любима думичка „мръсници“.

След половин час, оставяйки след себе си почти седем хиляди километра, се приземихме на територията на специалния интернат за „мъчни“ деца. Посрещнаха ни две момченца, въпреки моите очаквания, две съвършено обикновени момченца: не някакви си вежливи многознайковци.

— Учителят сега е на първата спортна площадка — каза едното от тях и кимна към второто. — Той ще ви заведе.

— Казвам се Родик — кратко се представи то и веднага ни поведе по пътеката към хълма, гъсто обрасъл с храсталаци.

Ескалатор тук нямаше. Като изминахме около половин километър, Йосиф седна на тревата и каза, че повече пеша няма да върви. Той, виждате ли, не бил камила. Аз пристъпих към него, но бях изпреварен от нашия водач. Той се наклони и зашепна на ухото на Йосиф.

— Не така. Тук какво ли само не опитвах... Под секрет ти казвам: Първо се поогледай кое как е...

Не бих казал, че с голямо желание Йосиф стана, но стана и заситни, държейки се по-близко до Родик и по-далече от мен. Но тъй като нашият водач крачеше бързо, то и Йосиф ускори крачка. Чак сега видях, че Родик леко накуцваше.

Храсталаците свършиха и започна гора. Над главите ни пееха птици така звънливо, както никога не пеят в градовете. Без да щем, ние се заслушахме, дори и Йосиф.

На края на гората срещнахме един висок мъж, вероятно това беше лесничият. На рамото си носеше брадва и връзка колове.

— Здравейте — поздрави го Родик.

— Новак — кимна лесничият към Йосиф.

Родик весело му намигна. Зад гърбовете ни прозвуча:

— Успех!

Гората незабелязано премина в парк. Все повече и повече пътечки, пейки, спортни площадки, басейни. Над каналите висяха дъгообразни подвижни мостове.

Ние се спряхме на брега на канала. Срещу нас, на игрището, няколко момчета играеха баскетбол.

— А ето го и учителя — каза Родик.

Строен гигант в спортен костюм леко прескочи канала и се насочи към нас. Стъписах се от учудване. Работата не беше в това, че широчината на канала надминаваше осем метра — за всеки сихом това беше дребна работа — но на мен ми се стори... Да, стори ми се, че го познавам, че съм го виждал не един път. И неговата гъвкава фигура, и неговата походка, и че ми е познато всяко негово движение... Изведнъж банални мисли нахлуха в бедната ми глава: „Та това е прекрасно“, „поразително“, „чудесно“...

Аз видях неговото лице, на което дори линиите на ноздрите биха убедили и най-гордия скулптор, че е бездарен. Разбрах трудността на своите опити да създам облика на учителя. Това не бе по силите на нито един художник от Земята. Все пак кой беше създателят му?

Но това беше именно той — учителят, създаден от моето въображение, стоеше пред мене и дори Йосиф, без да откъсне очи от него, изведнъж боязливо попита:

— А аз ще мога ли някога така да скачам?

— Ще можеш — Каза учителят и противното момче веднага му повярва.

Тук нямах повече работа...

Не искам да ви лъжа, но ми стана някак тъжно. В мое лице беше унижен не само художникът, не само възпитателят...

Аз се обърнах, промърморих нещо за сбогом и тръгнах обратно, а в главата ми като лъч проблясваше мисълта: Кой все пак беше неговият създател? Кой беше създал този облик? Само един човек можеше да ми отговори...

— Оправихте ли се вече?

Повдигнах поглед. Пред мене стоеше лесничият.

Той забеляза, че съм разстроен и меко попита:

— Не се вълнувайте, всичко ще бъде наред. Да не сте му баща?

— Учител — отговорих аз и усмивката му бавно изчезна.

— Нищо не може да се направи — каза той с някакво предизвикателство. — И нима е лошо, че човек може да стане по-силен от природата?

„Това не е лесничей“ — помислих си аз и попитах:

— Кой сте вие?

— Моята фамилия е Щаден.

— Онзи?

Той сви рамене:

— Да.

„Философът и математик Борис Щаден е един от създателите на сихомите, знаменит, прославен и т.н. Но какво прави тук? Може би?... А защо не?... Разбира се, така и трябва да бъде!“

Аз попитах:

— Учителят ваше създание ли е?

— Да, наистина — със зле прикрита гордост отговори той.

На мен ми се искаше да разкажа на Щаден за своите мъки и безуспешни опити. Но реших да мина без предисловие:

— Виждате ли, имам един въпрос. Ако не искате, ако е тайна, не отговаряйте... Кой е художникът и скулпторът, кой е създал неговия облик?

Той се засмя:

— Собствено, този сихом бе създаден не както другите. Та нали беше предназначен за необикновени цели? Започнах с посещение на различни училища за сакати деца. Дълго си изяснявах кое е най-заветното желание на сляпото дете и узнах, че то иска да стане художник и да рисува говоряща гора. „Разказват, че тя е зелена — казва то, — а аз знам само как тя разговаря. Аз бих я нарисувал и говоряща, и зелена.“ Сакатото мечтае да играе балет, глухото — да пише музика и да чуе гласа на майка си. Гърбавият иска да има фигурата на гимнастик... Аз разпитвах парализирани, най-различни уроди... Всеки си имаше своя мечта...

— Разбирам! — пророних аз. — И вие сте го създали по детските мечти!

Гледах към Щаден с възхищение. Той обърна поглед и отрицателно поклати глава.

— Това би било много просто. Вие забравяте за главното — сихомът е длъжен докрай да разбира тези деца...

Щаден помълча и припомняйки си нещо, въздъхна:

— Аз го направих и сакат, и сляп, и гърбав... Дадох му само мощен разум и детските желания, като първа програма. И той сам се създаде...

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 4 от 1982 г.
Като автор погрешно е посочен А. Горбовски.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.